

Saaristomeri-ohjelma: työsuunnitelma 2024-2027

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus,
ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö

Saaristomeri-ohjelma: työsuunnitelma 2024–2027

Johdanto	2
Työsuunnitelma ja sen tarkoitus	2
Työsuunnitelman toimenpiteet vuosina 2024–2027	4
Monivaikuttavia toimenpiteitä Saaristomeren valuma-alueella.....	5
Maataloustuilla rahoitettavat ympäristötoimet	5
Peltojen kasvipeitteisyyden lisääminen.....	5
Maanparannusaineiden käyttö	6
Kipsin levitys peltomaan fosforivalumiin vähentäjänä.....	6
Kipsin, rakennekalkin ja puukuitujen yhteiskäytön kokeilu	7
Ravinteiden kierrätys ja siirto.....	8
Biokaasulaitosten ravinnekiertotuki.....	8
Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma.....	9
Ravinteiden kierrätyksen avustushaku	9
Vesien kunnostushankkeet ja meressä toteutettavat toimet.....	10
Kunnostushankkeet meressä ja valuma-alueella	10
Vesiensuojelun yritys yhteistyö.....	10
Vesivastuullisuuden lisääminen ruokaketjussa	11
Pilotoidaan tulos- ja vaikuttavuusperusteisia rahoitusratkaisuja	12
Saaristomeren tilan parantamisen tieto ja neuvonta.....	12
Valuma-alueen vesiensuojelutiedon kokoaminen toimenpiteiden kohdentamiseksi	13
Valuma-aluekohtaisten tavoitteiden asettaminen.....	13
Tehostettu neuvonta	14
Luontotoimenpiteet Saaristomerellä	14
Mereisten luontotyyppien suojeleminen rajauspäätöksellä	14
Meriluonnon vapaaehtoinen suojeleminen	15
Pilottialueilla virtaa toimeenpanoon.....	15
Pilottialueiden tarkoitus	15
Kolme pilottialuetta.....	15
Toimenpiteet pilottialueilla.....	16
Pitkäjänteisyyttä pilottialueille vesivisiotyöllä	17
Työn organisoiminen	17
Viestintä	18
Vaikuttavuuden seuranta	18

Johdanto

Saaristomeri-ohjelman tavoitteena on meriympäristön hyvän tilan saavuttaminen ja ylläpitäminen meren- ja vesienhoitosuunnitelmien mukaisesti. Vesien- ja merenhoitosuunnitelmat ja niiden toimenpideohjelmat vuosiksi 2022–2027 antavat Saaristomeren työsuunnitelmalle laajemmin viitekehyksen. Ne sisältävät Saaristomeren merialueen ja rannikkovesien tilatiedot ja paineiden vähentämistä koskevat tavoitteet sekä yleisen tason toimenpiteet tilan parantamiseksi tai ylläpitämiseksi.

Pääministeri Orpon hallitusohjelma asettaa Saaristomeren alueelle tavoitteeksi ravinnekuormituksen vähentämisen ja ravinteiden kierrätyksen edistämisen siten, että Saaristomeren valuma-alueesta tulee ravinteiden kierrätyksen esimerkkialue. Lisäksi Saaristomeren valuma-alueen maatalouden aiheuttama ravinnekuormitus pitäisi saada poistettua Itämeren suojelukomission HELCOM:n suurimpien kuormittajien hot spot –listalta vuoteen 2027 mennessä.

Hallitusohjelma painottaa Saaristomeri-työssä suojelutoimien kohdentamisen vaikuttavuuden lisäämistä. Työsuunnitelmassa tähän pyritään mm. valuma-alueelähtöisellä toimenpiteiden suunnittelulla, mikä mahdollistaa toimenpiteiden pienimittakaavaisemman suunnittelun ja toteutuksen. Siihen pyritään myös pilottialueelähestymistavalla sekä ottamalla toimenpiteiden suunnitteluun ja toteutukseen mukaan laajasti eri toimijoita.

Saaristomeren tilan parantamisen painopiste on maatalouden vesiensuojelun edistämisessä. Työsuunnitelman toimet perustuvat maatalouden osalta [Saaristomeren maatalouden vesiensuojelun tiekarttaan](#), jossa kuvataan tärkeimmät maatalousympäristössä tehtävät toimenpiteet, joiden rahoituksessa tai toimintamallissa on vielä puutteita.

Hallitusohjelmassa painotetaan merkittäviä ravinnekiertoa parantavia toimia. Saaristomeri-ohjelmassa halutaankin tehostaa eläinperäisten ravinteiden kiertoa esimerkiksi biokaasun tuotannon osana, huolehtia peltomaan rakenteesta mm. edistämällä maanparannusaineiden käyttöä ja tehostamalla vesienhallintaa. Lisäksi parannetaan jätevesipuhdistamoiden ravinteiden kierrätystä.

Vaikka Saaristomeri-ohjelman pääpaino on rehevöitymisen hillitsemisessä ja maatalouden ravinnevalumien vähentämisessä, tavoitteena on myös kunnostaa vesistöjä, edistää vesiensuojelun yritysyritystyötä ja rauhoittaa uhanalaisia meriluontotyyppeiden esiintymiä.

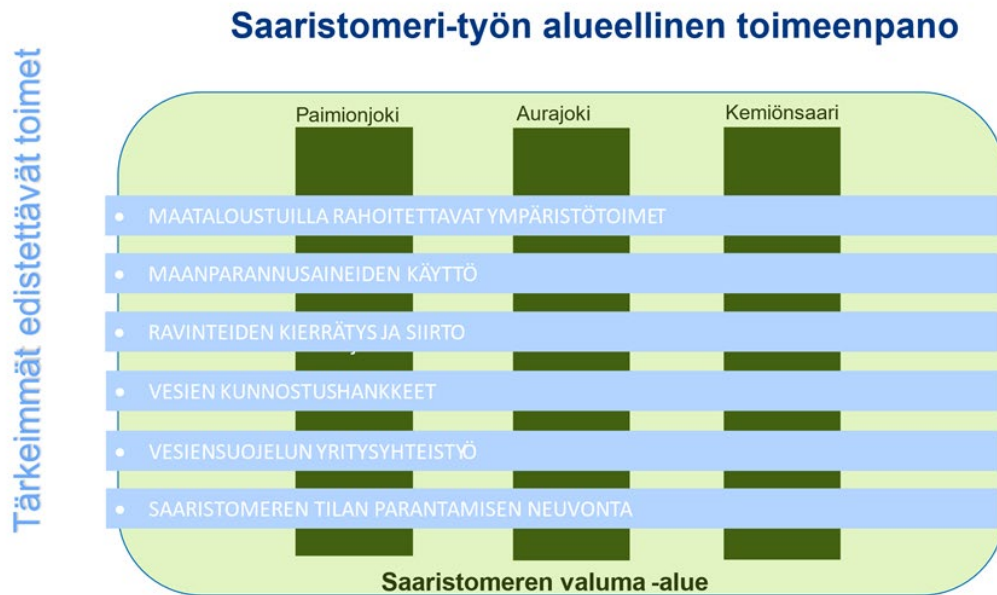
Työsuunnitelma ja sen tarkoitus

Työsuunnitelmassa kuvataan Saaristomeren alueella vuosina 2024–2027 edistettävät ja toteutettavat Saaristomeri-ohjelman toimenpiteet. Suunnitelma toimii budjettisuunnittelun perustana ja se auttaa viestimään Saaristomeren tilan parantamisen toimista sidosryhmille ja hallinnossa sekä aluehallinnon ja valtioneuvoston välillä. Suunnitelmaa päivitetään työn edetessä 2–3 kertaa vuodessa.

Suunnitteluasiakirja helpottaa sopimista yhteisistä toimista ja yhteistyöstä eri toimijoiden välillä. Saaristomeri-ohjelman toteutukseen osallistuu laaja joukko toimijoita viranomaisista yhdistyksiin, säätiöihin, yrityksiin ja oppilaitoksiin. ELY-keskuksen koolle kutsuma Saaristomeren alueellinen yhteistyöryhmä kokoaa yhteen alueen toimijat, kun taas valtioneuvoston tasolla ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö sekä soveltuvin osin työ- ja elinkeinoministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö sekä sisäministeriö tekevät yhteistyötä vesien ja meren tilan parantamisen

yhteistyöryhmässä (nimetään 2024). Keskeiset ministerit suunnittelevat myös jatkavansa Saaristomeri -ministereiden pyöreän pöydän tapaamisia.

Työsuunnitelma kuvaa tärkeimmät koko Saaristomerän valuma-alueella ja kolmella pilottialueella toteutettavat toimet. Ne asettuvat kuuden laajemman toimenpidekokonaisuuden alle: maataloustuilla rahoitettavat ympäristötoimet, maanparannusaineiden käyttö, ravinteiden kierrätys ja siirto, vesien kunnostushankkeet, vesiensuojelun yritysyhteistyö ja Saaristomerän tilän parantamisen neuvonta (kuva 1).

Kuva 1. Saaristomeri-ohjelman työsuunnitelman kokonaiskonsepti.

Työsuunnitelman toimenpiteet vuosina 2024–2027

Työsuunnitelman sisältö käsittää joukon vuosina 2024–2027 toteutettavia toimenpiteitä. Toimenpiteiden toteutuksen ajoitus aikajakson puolivuotiskausille näkyy alla olevassa taulukossa, jossa toimenpiteet ovat listattuna työsuunnitelman otsikoiden mukaisesti (kuva 2). Toimenpiteitä ja niiden vastuutahoja ja rahoituslähteitä kuvataan tarkemmin työsuunnitelmassa.

	1-6/ 2024	7-12/ 2024	1-6/ 2025	7-12/ 2025	1-12/ 2026	1-12/ 2027
Maataloustuilla rahoitettavat ympäristötoimet						
Peltojen kasvipeitteisyyden lisääminen						
Maanparannusaineiden käyttö						
Kipsin levitys peltomaan fosforivalumien vähentäjänä						
Kipsin, rakennekalkin ja puukuitujen yhteiskäytön kokeilu						
Ravinteiden kierrätys ja siirto						
Biokaasulaitosten ravinnekierto						
Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma						
Ravinteiden kierrätyksen avustushaku						
Vesien kunnostushankkeet ja meressä toteutettavat toimet						
Kunnostushankkeet meressä ja valuma-alueella						
Vesiensuojelun yritysysteistyö						
Vesivastuullisuuden lisääminen ruokaketjussa						
Pilotoidaan tulos- ja vaikuttavuusperusteisia rahoitusratkaisuja						
Saaristomeren tilan parantamisen tieto ja neuvonta						
Valuma-alueen olemassa olevan vesiensuojelutiedon kokoaminen toimenpiteiden kohdentamiseksi						
Tehostettu neuvonta						
Luontotoimenpiteet Saaristomerellä						
Mereisten luontotyyppien suojelu rajauspäätöksellä						
Meriluonnon vapaaehtoinen suojelu						
Pilottialueilla virtaa toimeenpanoon						
Viestintä						
Vaikuttavuuden seuranta						

Kuva 2. Aikataulusuunnitelman työohjelman toimenpiteiden toteutuksesta.

Monivaikutteisia toimenpiteitä Saaristomeren valuma-alueella

Maataloustuilla rahoitettavat ympäristötoimet

Saaristomeren valuma-alueella vesien ja meren tilan parantamisen toimenpiteet painottuvat hajakuormituksen merkittävään vähentämiseen erityisesti maataloudessa. Käynnissä olevan yhteisen maatalouspolitiikan CAP-suunnitelmassa¹ on ympäristötavoitteet, niille kirjatut toimenpiteet ja rahoitus. Toteutuessaan CAP-suunnitelman ympäristötavoitteet tukevat Saaristomeri-ohjelman tavoitteiden saavuttamista.

CAP-suunnitelman tärkeitä toimenpiteitä ovat esimerkiksi suojavyöhykkeet ja talviaikainen kasvipeitteisyys. Suojavyöhykkeet on kohdennettu eroosioherkimmille pelloille. Tärkeitä ovat myös toimenpiteet, joilla edistetään lannan hyötykäyttöä myös kauempana eläinsuojista sijaitsevilla lohkoilla. CAP-suunnitelman toteutuksen kautta voidaan tukea myös puukuidun levitystä maanparannusaineena, ympäristösitoumuksen ilmasto- ja ympäristökoulutus -toimenpiteen suorittamista sekä tilakohtaisten ilmasto- ja ympäristösuunnitelmien toteuttamista tiloilla. Lisäksi hyödynnetään ei-tuotannollisia investointitukia esimerkiksi kosteikkojen ja kaksitasouomien rakentamiseen.

Peltojen kasvipeitteisyyden lisääminen

CAP-suunnitelma sisältää vaatimuksen hyvien maatalouskäytäntöjen mukaisesta toiminnasta ja toimenpiteen talviaikaisen kasvipeitteisyyden lisäämiseksi sekä kerääjäkasvi- ja suojavyöhyketoimenpiteet. Saaristomeren valuma-alueen pelloilla tavoitteena on varmistaa mahdollisimman suuri talviaikainen kasvipeitteisyys sekä lisätä suojavyöhykkeitä ja kerääjäkasvien käyttöä. Saaristomeri-ohjelmassa kasvipeitteisyyttä pyritään kohdentamaan erityisesti eroosioherkille pelloille ja vesistöjen varsille.

CAP-suunnitelman toimeenpanoa varten suojavyöhykkeiden kohdentamiseksi on laadittu eroosiomalliin perustuva kohdentamisaineisto, jolla ohjataan ympäristökorvausten suojavyöhyketoimenpidettä vesiensuojelun näkökulmasta keskeisimmille lohkoille. Aineisto on nähtävänä viljelijätukien VIPU-palvelussa. Varsinais-Suomen ELY-keskus julkaisi kohdentamisaineiston vuonna 2024 jo ennen VIPU-palvelun aukeamista, jotta suojavyöhykekohdennukset voidaan sisällyttää viljelysuunnitelmien tekoon.

Suojavyöhykkeiden kohdentamisaineiston laadinnan sivutuotteena syntyi useita erilaisia kartta-aineistoja, joita voidaan hyödyntää myös talviaikaisen kasvipeitteisyyden kohdentamisessa. Aineistoja voidaan hyödyntää neuvonnassa ja vesiensuojelutoimenpiteiden suunnittelussa. Neuvoja ja maanviljelijöitä tiedotetaan kohdentamisaineistoista infotilaisuuksissa vuoden 2024 aikana.

Toimenpidekohteiset tavoitteet (määritelty Vesienhoidon toimenpideohjelmassa vuosille 2022–2027):

- Suojavyöhykkeet: 3 300 ha

¹ Suomen CAP-suunnitelmassa vuosille 2023–2027 kuvataan EU:n yhteisen maatalouspolitiikan rahoituksella toteutettavat maatalous- ja maaseutupolitiikan tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Suunnitelma kattaa EU:n kokonaan rahoittamat maatalousrahaston suorat tuet, EU-osarahoitteiset maaseuturahaston toimenpiteet, ja osittain maatalouden markkinatuet. Maatalouden ympäristötoimenpiteitä rahoitetaan edellä mainittujen rahastojen toimenpiteillä.

- Talviaikainen kasvipeitteisyys: 136 730 ha
- Kerääjäkasvit: 6 800 ha

Toimenpiteen toteutusta seurataan CAP-suunnitelman mukaisten toimenpiteiden toteutumisenä.

Suojavyöhykkeiden kohdentamisaineiston markkinointia neuvojille on tehty keväällä 2024 MTK-Varsinais-Suomen CAP:in toteutuksen edistäminen Saaristomeren valuma-alueella -hankkeen ja Varsinais-Suomen ELY-keskuksen yhteistyönä.

Vastuutahot: Maa- ja metsätalousministeriö, Varsinais-Suomen ELY-keskus, MTK Varsinais-Suomi

Toimenpiteen rahoitus: Kasvipeitteisyystoimenpiteitä rahoitetaan CAP-suunnitelman kautta haettavilla tuilla. Suojavyöhykkeiden kohdentamisaineiston markkinointia tehdään 2024 MTK Varsinais-Suomen Saaristomeren CAP:in edistämishankkeen kautta (AKKE-rahoitus).

Toteutuksen aikataulu: CAP-rahoituskausi 2023–2027, MTK Varsinais-Suomen Saaristomeren CAP:in edistämishanke vuonna 2024.

Maanparannusaineiden käyttö

Maanparannusaineiden, kuten kipsin, rakennekalkin ja maanparannuskuitujen avulla voidaan tehokkaasti vähentää fosforin huuhtoutumista pelloilta. Esimerkiksi kipsin vaikutus on nopeaa, mutta ei pysyvää. Maanparannusaineet tarjoavat mahdollisuuden vähentää ravinnekuormitusta lyhyelläkin aikavälillä ennen kuin hitaammin vaikuttavat maatalouden ympäristötoimenpiteet tehoavat.

Kipsin levitys peltomaan fosforivalumien vähentäjänä

Saaristomeren suojelussa erityisesti kipsin levityksellä on merkittävä rooli ja kipsin levitystä on toteutettu Vesiensuojelun tehostamisohjelmassa vuodesta 2020. Sen levittämistä edistetään Varsinais-Suomen ELY-keskuksen KIPSI-hankkeella. Tavoitteena on käsitellä vuoden 2025 loppuun mennessä 50 000 peltohehtaaria Saaristomeren valuma-alueella. Vuoden 2024 alussa tavoitteesta oli saavutettu noin puolet.

Kipsin levitystä pyritään edistämään maanomistajille kohdistetulla viestinnällä ja kipsin vaikutuksista tiedottamalla. Tarvittaessa kipsin levitykselle asetetaan osavaluma-aluekohtaisia tavoitteita. Viestintää kohdennetaan erityisesti alueille, joilla kipsin levitysten vaikutusten odotetaan näkyvän nopealla aikataululla, jolloin kyseisiä alueita voidaan hyödyntää esimerkkialueina kuormituksen vähentämisessä.

Paimionjoen pilottialueen Tarvasjoen valuma-alueella 25 % pelloista on käsitelty kipsillä. Kipsin vaikutuksia seurataan Tarvasjoen alajuoksulla jatkuvatoimisella vedenlaadun seuranta-asemalla. Lisäämällä kipsikäsitelyä ja muita vesiensuojelutoimenpiteitä kohdennetusti valuma-alueella voidaan saada tulokset näkymään konkreettisesti veden laadussa.

Toimenpiteen tavoitteet: Levittää kipsiä yhteensä 50 000 hehtaarille Saaristomeren valuma-alueella. Lisätä maanomistajien tietoa kipsin vaikutuksista

Vastuutahot: ELY-keskus

Toimenpiteen rahoitus: Ympäristöministeriö

Toteutuksen aikataulu: Määräaikainen kipsihanke päättyy 31.12.2025. Kipsinlevityksen jatkoa suunnitellaan vuoden 2024 aikana.

Kipsin, rakennekalkin ja puukuitujen yhteiskäytön kokeilu

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa on kirjaus: "Hallitus monipuolistaa maanparannusaineiden hyödyntämistä, kuten kipsi-, kuitu- ja rakennekalkkikäsitteilyitä niin, että viljelijöillä on vaihtoehtoja valita itselleen parhaiten sopivia ratkaisuja."

Keväällä 2023 aloitettiin AIN3-hanke, jossa selvitetään näiden kolmen maanparannusaineen rinnakkaiskäyttöä Varsinais-Suomessa Savijoen alueella. Hanke tuottaa tarvittavaa tietoa maanparannusaineiden käytön laajentamiseksi. Kolmen maanparannusaineen rinnakkaiskäyttöä on tarkoituksena pilotoida ja aloittaa aineiden levitykset syksyllä 2024.

Savijoen valuma-alueella on aiemmin tehty tutkimusta muun muassa Saaristomeren vedenlaadun parantaminen kipsikäsitteilyllä eli SAVE ja SAVE 2-hankkeissa. AIN3-hanke koostuu kahdesta osasta. Ensimmäisen osan aikana 2023–2024 etsitään sopiva valuma-alue, tehdään maaperäanalyyskejä sekä selvitetään, miten valita sopivin maanparannusaine kullekin peltolohkelle. Osassa 2 vuoden 2024 loppupuoliskolta alkaen toteutetaan suunnitellut peltolevitykset ja vastataan hankkeelle asetettuihin tavoitteisiin.

Alueella seurataan KIPSI-hankkeen rahoituksella ravinteiden, kiintoaineen ja orgaanisen hiilen huuhtoutumista, jotta voidaan arvioida maanparannusaineiden vesiensuojeluvaikutuksia. Savijoen valuma-alueella on ollut vedenlaadun ja -määrän seurantaan niin pitkän aikaa, että kuormitus erilaisissa hydrologisissa oloissa tunnetaan. Seurannalla kootaan tausta-aineisto, johon käsittelyn vaikutuksia voidaan verrata. Lisäksi vertailualueena toimii Savijoen yläosan valuma-alue, jonne ei levitetä maanparannusaineita. Käsiteltyjen peltojen maanrakenteen muutoksia ja käsittelyjen mahdollisia satovaikutuksia seurataan.

Käynnissä on myös Kuidun ja rakennekalkin vesiensuojeluvaikutukset (RAKENNE-KUITU) –hanke, jossa muun muassa arvioidaan kuidun ja rakennekalkin vaikutuksia vesistöhuhtoumiin, satotasoihin ja eroosioherkkyyteen aiemmin toteutetuista pienialaisemmista koelevityksistä.

Toimenpiteen tavoitteet:

Hankkeen tarkoituksena on arvioida eri maanparannusaineiden vaikutuksia ympäristöpäästöjen vähentämisen, maaperän kasvukunnon sekä sadontuoton parantamisen ja käytettävyyden näkökulmista. Lisäksi tarkoitus on selvittää eri maanparannusaineiden kohdentamiseen käytettävien tietojen (viljavuusanalyysi, paikkatietoaineistot) hyödyntämistä viljelijän valinnan tukena ja vesiensuojeluhyödyn optimoimiseksi.

Viljelijöiden kiinnostusta käyttää maanparannusaineita ja heidän päätökseensä vaikuttavia tekijöitä selvitetään. Hanke tuottaa tarvittavaa lisätietoa suunnittelijoille, neuvojille ja viljelijöille maanparannusaineiden hyödyistä, ympäristövaikutuksista, kustannustehokkuudesta ja käytettävyydestä sekä niiden käyttöön liittyvistä reunaehdoista.

AIN3-hanke valmistelee konkreettisia keinoja ja kannustimia sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä maanparannusaineiden laaja-alaisen käytön lisäämiseksi yhteisen maatalouspolitiikan osana tai rinnalla esittämällä vaihtoehtoja maanparannusaineiden käytön rahoittamiseksi ja käytännön toteutuksen järjestämiseksi.

Vastuutahot: Luke, Syke, Varsinais-Suomen ELY-keskus

Toimenpiteen rahoitus: Ympäristöministeriö

Toteutuksen aikataulu: 1.1.2023–31.12.2025

Ravinteiden kierrätys ja siirto

Ravinteiden kierrätyksellä voidaan edistää ravinteiden suljettuja kiertoja, parempaa hallintaa, talteenottoa sekä jatkohyödyntämistä ja sitä kautta vähentää valumia vesistöihin.

Biomassoja, joissa on potentiaalia ravinteiden kierrätykseen, ovat muun muassa kotieläinten lannat, maatalouden ylijäämät sekä vesien ja meren biomassat, yhdyskuntien jätevedenpuhdistamojen liete, yhdyskuntien biojäte, elintarviketeollisuuden sivuvirrat sekä metsäteollisuuden lietteet.

Maataloudessa suurin kierrätyspotentiaali on lannan ravinteissa. Lanta on kotieläintuotantoa harjoitettaessa syntyvä arvokas sivutuote, joka tulisi hyödyntää täysmääräisesti kasvien lannoitteena ja maanparannusaineena.

Saaristomeren valuma-alueen kotieläintalous on keskittynyt voimakkaasti Vakka-Suomen alueelle ja valuma-alueen pohjoisosiin. Intensiivisen kotieläintuotannon alueilla lantaa muodostuu paljon suhteessa peltopinta-alaan, jolla lantaa voidaan hyödyntää lannoitteena. Erityisesti lantafosforia on tarpeeseen nähden ylimäärin, minkä vuoksi osa lannasta tulisi siirtää hyödynnettäväksi tiloille ja alueille, joilla ravinteita tarvitaan.

Saaristomeri-ohjelman maatalouden tiekartan keskeisimmät toimenpiteet ravinteiden kierrätyksen edistämiseksi ovat lannan siirron ja orgaanisten lannoitevalmisteiden käytön edistäminen.

Toimenpiteiden toteuttaminen edellyttää lannan prosessointiin kannustamista erityisesti lantaylijäämäisillä alueilla ja lannan prosessoinnin osaamisen lisäämistä. Lisäksi prosessointiteknologiaa ja tekniikoita tulee tutkia ja kehittää edelleen. Jotta investoinnit olisivat mahdollisia, prosessoinnin on tuotettava käyttökelpoisia, korkealaatuisia ja pitkällä tähtäimellä taloudellisesti kannattavia tuotteita. Kasvinviljelytilojen kierrätysravinteiden käyttöä on tarve lisätä samoin kuin epäorgaanisten lannoitteiden korvautumista orgaanisten lannoitevalmisteiden käytöllä.

Pitkällä tähtäimellä on pyrittävä mahdollisimman kattavaan ja turvalliseen biomassojen ravinteiden kierrätykseen. Näin saadaan edistettyä ravinteiden suljettua kiertoa, joka estää ravinnevalumia vesiin.

Biokaasulaitosten ravinnekiertotuki

Kansallinen ravinnekiertotuki on toimintatukea biokaasulaitokselle, joka tuottaa kotieläinten lannasta tai vesienhoidon kasvibiomassasta biokaasua ja jalostettuja lannoitevalmisteita markkinoille. Tuen avulla edistetään lannan ravinteiden hyödyntämistä laajemmalla alueella ja kierrätyslannoitevalmisteiden markkinoiden syntymistä sekä vastataan biomassan jalostamiseen liittyviin kannattavuusongelmiin. Ravinnekiertotuen tavoitteena on erityisesti edistää lannassa olevien ravinteiden siirtymistä fosforiylijäämäalueilta käytettäväksi alueille, joilla vastaavaa ylijäämää ei ole. Tuki myönnetään tarjouskilpailumenettelyssä, ja se maksetaan biokaasulaitokselle käsittelyyn otettujen lanta- ja vesibiomassojen sisältämien fosforikilojen perusteella (€/ P kg). Tarjouskilpailussa hakija saa etua mm. siitä, jos biokaasulaitos sijaitsee fosforiylijäämäisessä maakunnassa.

Biokaasulaitosten ravinnekiertotuen tavoitteet tukevat Saaristomeri-ohjelman ravinteiden kierrätykseen liittyviä tavoitteita ja Saaristomeri-ohjelman tarkoituksena on edistää biokaasulaitoksia hakemaan ravinnekiertotukea siten, että edistetään fosforin siirtymistä fosforiylijäämäalueilta käytettäväksi alueille, jossa vastaavaa ylijäämää ei ole.

Toimenpiteen tavoitteet: Ravinnekiertotuen tavoitteena on erityisesti edistää lannassa olevien ravinteiden siirtymistä fosforiylijäämäalueilta käytettäväksi alueille, jossa vastaavaa ylijäämää ei ole.

Vastuutahot: Maa- ja metsätalousministeriö, Varsinais-Suomen ELY-keskus

Toimenpiteen rahoitus: Maa- ja metsätalousministeriö

Toteutuksen aikataulu: 2024–2026

Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma

Kansallisella ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelmalla rahoitetaan biomassojen ravinteiden kierrätystä edistävää tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sekä niihin liittyviä investointeja. Tukea myönnetään toimintaan, joka edistää biomassojen prosessointia, kierrätyslannoitevalmisteiden tuotantoa ja tuotekehitystä, ravinteiden kierrätyksen logistiikkaa ja palveluratkaisuja sekä korkean jalostusasteen tuotteiden kehittämistä.

Investointien osalta hakemusten pisteytyksessä arvioidaan, miten investointi toteuttaa Orpon hallituksen Saaristomero-ohjelman painotuksia. Saaristomero-ohjelma-pisteet lasketaan muiden pisteiden päälle. Investoinnin ei tarvitse olla fyysisesti Saaristomeren alueella, mutta pisteytyksessä huomioidaan esimerkiksi investoinnin monistettavuus sekä hyödyt Saaristomeren alueen ravinteiden kierrätykseen.

Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelman tavoitteet tukevat Saaristomero-ohjelman ravinteiden kierrätykseen liittyviä tavoitteita ja Saaristomero-ohjelman tarkoituksena on edistää toimijoita hyödyntämään ohjelman TKI- ja investointitukia alueella.

Toimenpiteen tavoitteet: Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelman tavoitteena on edistää lannan, puhdistamolietteen ja muiden vastaavien ravinnepitoisten biomassojen prosessointia siten, että niistä saadaan maataloudelle välttämättömät ravinteet talteen esimerkiksi orgaanisia lannoitevalmisteita tai muita korkeamman jalostusasteen tuotteita kehittämällä.

Vastuutahot: Maa- ja metsätalousministeriö, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus

Toimenpiteen rahoitus: Maa- ja metsätalousministeriö

Toteutuksen aikataulu: TKI-hankkeet 2023–2025, investointihankkeet 2023–2026

Ravinteiden kierrätyksen avustushaku

Ravinteiden kierrätystä edistetään tukemalla tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiohankkeita sekä investointeja. Avustettavissa hankkeissa voidaan hyödyntää yhdyskuntajätevesien ja -lietteiden, biojätteiden ja vesistöjen biomassojen ravinteita sekä orgaanista ainetta tai parantaa jätevesien käsittelyn energiataloutta. Vesien ja meren biomassoihin kuten vesikasvillisuuden, levien ja vieraslajien, poistoon ja jatko-ohjelmien liittyvissä avustettavissa hankkeissa etusijalla on Saaristomeren alue.

Keväällä 2024 järjestetään ravinteiden kierrätyksen avustushaku. Vuosien 2024–2025 aikana pyritään toteuttamaan vaikuttavia sektorirajat ylittäviä hankkeita.

Lisäksi toteutetaan Saaristomerelle kohdennettuja toimia jätevesien ravinteiden poistoon ja kierrätykseen. Toimet voivat sisältää mm. tehostettua neuvontaa ja selvityksiä pienten keskitettyjen jätevedenpuhdistamoiden toiminnan parantamiseksi. Varsinais-Suomen viemärintisely vuodelta 2014 päivitetään.

Toimenpiteen tavoitteet: Parantaa vesistöjen tilaa edistämällä ravinteiden kierrätystä, talteenottoa ja jatkokäyttöä

Vastuutahot: Ympäristöministeriö

Toimenpiteen rahoitus: Ympäristöministeriö

Toteutuksen aikataulu: 2024–2025

Vesien kunnostushankkeet ja meressä toteutettavat toimet

Vesistökuunnostuksia on toteutettu ympäri Suomea yli 800 kohteessa noin 23 miljoonalla eurolla osana ympäristöministeriön Vesiensuojelun tehostamisohjelmaa vuosina 2019–2023. Kuormitusta on hankkeissa vähennetty esimerkiksi rakentamalla ravinteita pidättäviä, eroosiota vähentäviä ja virtaamia ohjaavia rakenteita, kosteikkoja, pintavalutuskenttiä, pengerryksiä ja pohjapatoja. Vesistöissä on myös tehty perinteisiä sisäistä ravinnekuormitusta hillitseviä kunnostuksia, kuten niitetty vesikasveja, hoitokalastettu ja ilmastettu alusvettä. Toimintaa jatketaan 2024–2027 osana Vesien ja meren tilan parantamisen Ahti-ohjelmaa ja osa kunnostustoimenpiteistä voi kohdentua Saaristomerelle ja sen valuma-alueelle.

Kunnostushankkeet meressä ja valuma-alueella

Meressä tehtävillä toimenpiteillä tavoitellaan ravinnekuormitusta vähentäviä ja meren ekologista tilaa parantavia kunnostuksia. Meressä tehtävien toimenpiteiden lisäksi Saaristomeren valuma-alueella toteutetaan toimenpiteitä laaja-alaisista koko valuma-alueen kattavista toimista yksittäisten vesistöjen kunnostamiseen.

Valuma-alueen vesistöjen kunnostukset ja vesienhallinnan toimenpiteet ovat usein monitavoitteisia ja niillä tavoitellaan mm. ravinteiden parempaa pidättymistä valuma-alueella ja vähenemää vesistöihin ja mereen päätyvässä ravinnekuormituksessa. Kunnostettavia kohteita voivat olla esimerkiksi valuma-alueen järvet, joet ja pienemmät uomat. Erityisesti tarkastellaan mahdollisuuksia kunnostustoimien edistämiseen Saaristomerohjelman pilottialueilla ja samalla reagoidaan ilmastonmuutoksen tuomiin haasteisiin ja edistetään luonnon monimuotoisuutta. Saaristomerohjelman toteuttamisen näkökulmasta on tärkeää saada käynnissä olevat hankkeet valmiiksi ja suunnitellut hankkeet toteutukseen sekä käynnistää uusia hankkeita.

Askelmerkkeinä työssä ovat vesien ja merenhoidon toimenpideohjelmat sekä Saaristomerohjelman maatalouden vesiensuojelun tiekartta. Konkreettisilla lähivesikunnostuksilla voidaan myös viestiä kansalaisille hyvän vesien tilan tärkeydestä unohtamatta taloudellisia vaikutuksia ja hyvinvointivaikutuksia.

Toimenpiteen tavoitteet: Edistää vesien- ja merenhoidon toimenpideohjelmien toimeenpanoa ja tavoitteiden saavuttamista.

Vastuutahot: Varsinais-Suomen ELY-keskus ja Valonia

Toimenpiteen rahoitus: Ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö sekä muut soveltuvat rahoitukset ja toimijoiden omarahoitusosuudet.

Toteutuksen aikataulu: 2024–2027

Vesiensuojelun yritysysteistyö

Yritykset ovat merkittävässä yhteiskunnallisessa roolissa ja niillä on kapasiteettiä vaikuttaa Saaristomeren tilaan. Vaikutuksia on mahdollista aikaan saada arvoketjun eri osissa lähtien rahoituksesta ja investoinneista, tuotantotavoista päätyen kuluttajakäyttäytymisen ohjaamiseen.

Saaristomeri-ohjelmassa tavoitteena on kannustaa yrityksiä antamaan vesivastuusitoumuksia, joilla sitoudutaan Saaristomeren tilaa parantaviin toimiin ja käynnistää vaikuttavuus- tai tulosperustaisten rahoitusratkaisuiden pilotointi Saaristomeren alueella. Tarkoituksena on myös laatia ministeriöiden yhteinen suunnitelma vesien tilaa parantavan yritys yhteistyön edistämiseksi.

Vesivastuullisuuden lisääminen ruokaketjussa

Vesivastuullisuudella yrityksissä tarkoitetaan ympäristön kannalta kestävästä vedenkäytöstä samalla huomioiden sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat sekä taloudellinen kannattavuus. Vesivastuullisuus merkitsee, että yritys kantaa vastuun vaikutuksistaan veteen ja hallitsee toimintansa vesiriskit. Yritysten on tärkeää pyrkiä vesivastuullisuuteen omassa päivittäisessä toiminnassaan, minkä lisäksi niiden on huomioitava vesivastuullisuus myös arvoketjuissaan.

Saaristomeren tilan parantamiseksi erityisesti maatalouden ravinnevalumia on hillittävä. Yritysten näkökulmasta tämä tarkoittaa yhteistyön lisäämistä koko ruokaketjun pituudelta. Ruokaketjulla tarkoitetaan koko arvoketjua alkutuotannosta jalostukseen. Yritykset, joilla on sopimustuotantoa Saaristomeren valuma-alueella ovat keskeisessä roolissa ravinnevalumiensa hillinnässä.

Vesivastuullisuustyö käynnistyy toukokuussa 2024. Työn toteutuksesta vastaa konsulttitoimisto AFRY. Työn alussa ympäristöministeriö järjestää tilaisuuden, jossa keskustellaan vesivastuutyön tavoitteista yhdessä yritysten kanssa. Tilaisuuden on tarkoituksena auttaa tunnistamaan vesivastuullisuuteen liittyviä toimia ruokaketjun eri vaiheissa ja saada yritykset kiinnostumaan ja sitoutumaan suunnittelemaan toimenpiteitä vesivastuullisuuden edistämiseksi yhdessä konsultin kanssa. Päävastuu yritysten sitouttamisesta vesivastuutyöhön on konsultilla.

Konsultti käy vuoropuhelua kokeiluun valikoitujen elintarvikeyritysten sekä alihankintaketjujen kuten alkutuotannon kanssa. Vuoropuhelun tarkoituksena on saada selvyyttä vesivastuun nykytilanteesta kussakin yrityksessä ja suunnitella toimenpiteitä vesivastuullisuuden edistämiseksi. Vuoropuhelua toteutetaan esimerkiksi pienryhmäkeskusteluina ja työpajoina. Konsultti koostaa yrityskohtaiset toimenpidesuosituksen, joilla vähennetään ravinteiden valumia vesistöihin. Lisäksi konsultti arvioi yhdessä yritysten kanssa, kuinka suunnitellut toimenpiteet tulevat vaikuttamaan Saaristomeren tilaan.

Kokeiluun on tunnistettu 17 potentiaalista elintarvikeyritystä, joilla on sopimustuotantoa Saaristomeren valuma-alueella. Joukkoon kuuluu viljanostajia, teurastamoita, vihannestukkuja ja suurimpia kauppaketjuja. Yrityslistaa päivitetään työn edetessä.

Toimenpiteen tavoitteet: Lisätä ruokaketjun toimia ja käytäntöjä vesistökuormituksen vähentämiseksi. Toimenpiteet painottuvat alkutuotantoon. Tarkoituksena on tunnistaa vesistövaikutuksiltaan keskeiset toimipaikat ja sopimustilat, kohdistaa alkutuotannon vesiensuojelutoimenpiteet vaikuttavasti ja sitouttaa yritykset vesivastuullisuuteen omassa toiminnassaan.

Vastuutahot: Varsinais-Suomen ELY-keskus

Toimenpiteen rahoitus: Ympäristöministeriö

Toteutuksen aikataulu: 2.5.2024-31.10.2025

Pilotoidaan tulos- ja vaikuttavuusperusteisia rahoitusratkaisuja

Saaristomeren ekologisen tilan parantamiseksi tarkoituksena on kokeilla vaikuttavuus- ja tulosperusteisia rahoitusratkaisuja. Erityisesti tavoitteena on pilotoida rahoitusmalleja, jotka voisivat auttaa vähentämään rehevöitymistä ja ratkaisemaan rehevöitymisestä seuraavia ongelmia.

Vesien tilan parantamista tulosperustaisesti voi lähestyä esimerkiksi kannustamalla avustuksilla pitämään ravinteet maaperässä kasvien käytössä, jolloin voidaan estää niiden karkaaminen vesistöön. Ravinnekuormitusta voi vähentää myös poistamalla ravinteita kuten fosforia vesistöistä biomassojen mukana. Molemmissa vaihtoehdoissa vähennettävien ravinteiden määrä on mahdollista laskea ja maksaa vähennysten toteuttajille saatujen tulosten perusteella.

Tällä hetkellä komissiolla ei ole EU:n valtioneuvoston sääntelyssä tarkkaa mallia tulos- ja vaikuttavuusperusteisen rahoituksen käyttöön alkutuotannossa. Tämä lisää tukiohjelman valmisteluun ja hyväksyntään tarvittavaa aikaa, panostusta ja epävarmuuksia, mutta saattaa mahdollistaa sen, että erilaisten kokeilujen kautta on mahdollista kehittää yhteisiä eurooppalaisia käytäntöjä.

Ympäristön tilan parantamiseen tähtääviä tulos- ja vaikuttavuusperustaisia toimia on mahdollista rahoittaa sekä julkisella että yksityisellä rahoituksella. Valtion taholta ensimmäinen askel on kehittää valtionavustusten ja -tukien tulosperusteisuuden edellytyksiä tulevaisuudessa.

Tulosperustaisen rahoituksen kokeilu olisi mahdollista toteuttaa esimerkiksi käänteisen huutokaupan mallilla, jolloin tietyn tavoitteen kuten fosforikuorman alentamiseksi järjestettäisiin tarjouskilpailu, jossa kustannustehokkaimmat haun ehdot täyttävät tarjoukset voittavat. Toimenpiteen lisäisyys todennettaisiin ulkopuolisen arvioitsijan toimesta toteutuskauden alussa ja lopussa. Tehdyn toimenpiteen pysyvillä tai vähintään pitkäaikaisilla vaikutuksilla tulisi olla haussa merkittävä painoarvo. Lisäksi toimenpiteisiin voidaan sisällyttää taloudellinen kannustin, joka palkitsee toimijaa asetettujen tavoitteiden ylittämisestä.

Mahdollinen kokeilu olisi mittakaavaltaan pieni, jossa ensisijaisesti testattaisiin hakuprosessia ja sen toimivuutta sekä tulosten laskentamenetelmää ja siinä olevia haasteita. On hyvin todennäköistä, että fosforipitoisuuden laskeminen myös varsinaisessa haussa tulisi perustumaan muutoksen mallintamiseen tietyllä ajanjaksolla, jotta mahdolliset hakijasta riippumattomat seikat eivät vaikuttaisi rahoitukseen.

Toimenpiteen tavoitteet: Kehitetään mallia tulosperustaisen investoinnin pilotoimiseksi.

Vastuutahot: Ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö

Toimenpiteen rahoitus: Tarkentuu vuonna 2024

Toteutuksen aikataulu: Tarkentuu vuonna 2024

Saaristomeren tilan parantamisen tieto ja neuvonta

Tiedon ja tietoon perustuvan neuvonnan hyödyntäminen on keskeistä Saaristomeren tilaa parantavien toimenpiteiden suunnittelussa, kohdentamisessa ja toteutuksessa.

Tutkittu tieto, tilastot, indikaattorit ja yhteen koostettu havaintotieto on avainasemassa toimenpiteiden valinnassa, kohdentamisessa ja mitoituksessa. Tietoon perustuva toimenpiteiden suunnittelu ja toteutus parantavat vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta. Se myös mahdollistaa kvantitatiivisten tavoitteiden asettamisen ja niiden toteutumisen seurannan.

Valuma-alueen vesiensuojelutiedon kokoaminen toimenpiteiden kohdentamiseksi

Saaristomeren valuma-alueita koskeva vesiensuojelutieto kootaan yhteen ja järjestetään avoimesti saataville niin, että vesiensuojelutoimijoiden on helppo löytää alueellista tietoa. Tietoa kootaan erityisesti jokikohtaisista kohdentamisalueista, mukaan lukien kolme pilottialuetta. Tietopankkia täydennetään sitä mukaan, kun uutta tietoa tuotetaan. Tiedon koonti mahdollistaa toimenpiteiden aiempaa tarkemman kohdentamisen ja alueellisen tiedon tehokkaan hyödyntämisen. Olemassa olevan tiedon, aineistojen ja suunnitelmien kokoaminen auttaa pilottialuekohtaisten valuma-alue suunnitelmien laadinnassa ja niiden toimeenpanossa.

Toimenpiteen toteuttamiseksi on haettu rahoitusta vuodelle 2024. Varsinais-Suomen ELY-keskus toteuttaa tiedon koontin, suunnittelee ylläpidon ja sen resurssointi.

Toimenpiteen tavoitteet: Hyödyntää olemassa oleva tieto ja aineistot vaikuttavien toimenpiteiden toteuttamisessa ja helpottaa eri toimijoiden työtä koko Saaristomeren valuma-alueella.

Vastuutahot: Varsinais-Suomen ELY-keskus ja pilottialueiden koordinaattorit

Toimenpiteen rahoitus: Tarkentuu vuonna 2024

Toteutuksen aikataulu: 2024–2027

Valuma-aluekohtaisten tavoitteiden asettaminen

Vesiensuojelun tavoitteet on nykyisellään asetettu laajoille vesistöalueille, eivätkä ne konkretisoidu alueen maanomistajille riittävän hyvin. Myös suppeammille alueille voidaan määrittellä vesien tilatavoitteita vastaava kuormitusvähenemän tavoitetaso. Tavoitetaso voidaan määrittellä mallintamalla tai laajempien vesistöalueiden tavoitteista ekstrapoloiden. Kuormitusvähenemän tavoitteenasetantaa voidaan testata suppeammille valuma-alueille tai niiden osa-alueille esimerkiksi pilottialueilla.

Kohdentamisaineistoja hyödyntämällä voidaan määrittellä kuormitusvähenemän tavoitteeseen tarvittavat toimenpiteet ja mitoittaa niiden määrät vastaamaan kuormitusvähenemän tavoitetasoa. Tämä edellyttää mahdollisimman tarkkoja tietoja eri toimenpiteiden vesistövaikutuksista.

Tarkempaa tavoitteenasetantaa ja toimenpiteiden mitoittamista testaamalla lisätään tietoa toimenpiteiden vaikutuksista kuormitukseen. Tarvittavaa tietoa kerätään osana Saaristomeren ohjelmaa, jotta tulevaisuudessa voidaan entistä tarkemmin arvioida toimien vaikuttavuutta ja näin valita ja kohdentaa toimia tehokkaasti.

Tarkempien valuma-alueiden tavoitteiden määrittelyyn tarvitaan valuma-alue suunnittelua, laajaa yhteistyötä eri asiantuntijaorganisaatioiden kanssa sekä syvällistä paikkatieto-osaamista.

Toimenpiteen tavoitteet: Osoittaa toimenpiteiden yhteisvaikutukset sekä lisätä toimenpiteiden toteutuksen priorisointia ja koordinoitua.

Vastuutahot: Varsinais-Suomen ELY-keskus

Toimenpiteen rahoitus: Tarkentuu vuonna 2024

Toteutuksen aikataulu: 2025–2026

Tehostettu neuvonta

Neuvontaa ja ohjausta on tällä hetkellä tarjolla hyvin. Neuvontaa tarjotaan muun muassa Neuvo 2020 -järjestelmän kautta jokaiselle maatilalle 10 000 euron edestä vuosina 2023–2027. Neuvo-palvelun tarkoituksena on tarjota tilakohtaista, monipuolisesti erilaista toimintaa tukevaa neuvontaa, mukaan lukien maatalouden vesiensuojelu. Viljelijöitä tulee kannustaa Neuvo-palvelun hyödyntämiseen vesiensuojelutoimien edistämiseksi. Neuvo-järjestelmän hyödyntämiseksi tehdään yhteistyötä Neuvo-järjestelmästä vastaavan Ruokaviraston kanssa. Pilottialueilla Neuvo-järjestelmän hyödyntämistä edistetään tehostetun viestinnän avulla.

CAP-suunnitelman toteutumisen edistämistä Saaristomeren valuma-alueella tehdään neuvonnan ja tiedotuksen avulla. Tarkoituksena on varmistaa, että Saaristomeren valuma-alueella toimivat maatalousyrittäjät hakevat mahdollisimman kattavasti CAP:n ympäristötoimia valtakunnallisesta rahoituksesta ja toimenpiteet kohdentuvat vesiensuojelun kannalta parhaalla tavalla. Lisäksi tarkoitus on edistää myös muita ympäristötoimia, kuten pellon vesitalouden parantamista ja erilaisten maanparannusaineiden lisäämistä pelloille ml. kipsikäsittely (KIPSI-hanke). Neuvonnon lisäksi luodaan materiaaleja, joilla lisätään viljelijöiden tietoisuutta CAP-ohjelmakokonaisuuden toimenpiteiden mahdollisuuksista ja kannustetaan viljelijöitä valitsemaan toimenpiteitä Saaristomeren veden tilan kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Kirjalliset neuvonnalliset materiaalit ovat laajasti käytettävissä ja hyvät käytännöt hyödynnettävissä valtakunnallisesti. Työstä vastaa vuoden 2024 aikana MTK Varsinais-Suomi.

Erilaiset maan kasvukunnon ongelmat ovat yleisiä ja toisinaan niiden tunnistamiseen ja ratkaisemiseen tarvitaan asiantuntijan apua. Maan fysikaalisella, kemiallisella ja biologisella kasvukunnolla voidaan vaikuttaa niin satotasoihin, kuin vesistökuormitukseenkin. Osana Saaristomerityötä hyödynnetään olemassa olevia materiaaleja ja kehitetään kestävä maaperän hoitoon liittyvää neuvontaa sekä viedä tutkimustietoa neuvojen ja viljelijöiden käyttöön koulutuksien, seminaarien ja demonstraatioiden avulla. Maan kasvukuntoon liittyvää osaamista lisätään ostopalveluna asiantuntijaorganisaatioilta sekä hankkeistamalla työtä.

Toimenpiteen tavoitteet: Lisätä Neuvo-järjestelmän palvelun hyödyntämistä maataloilta maatalouden vesiensuojelun osaamisen kasvattamisessa, lisätä CAP-suunnitelman ympäristötoimenpiteiden toteutusta ja toimenpiteiden kohdentumista maatalouden vesiensuojeluun sekä lisätä viljelijöiden osaamista maan kasvukunnon vaikutuksesta viljelyn kannattavuuteen sekä vesistökuormitukseen.

Vastuutahot: Pilottialueiden koordinaattorit, Valonia, Varsinais-Suomen ELY-keskus, MTK Varsinais-Suomi

Toimenpiteen rahoitus: Maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Varsinais-Suomen ELY-keskus, Alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman tukemisen määräraha

Toteutuksen aikataulu: 2024–2027

Luontotoimenpiteet Saaristomerellä

Mereisten luontotyyppien suojelu rajauspäätöksellä

Luonnonsuojelulain mukaisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi päättää suojella tiettyjen luontotyyppien luonnontilaisen tai luonnontilaiseen verrattavan esiintymän, joka on suojellun luontotyyppin säilymiselle tärkeä. Vuonna 2023 uudistetussa luonnonsuojelulaissa suojeltavien

luontotyyppien luetteloon lisättiin kaksi meriluontotyyppiä, meriajokaspohjat ja suojaosat näkinpartaispohjat.

Toimenpiteen tavoitteet: Luonnonsuojelulain mukaisten meriajokaspohjien ja näkinpartaispohjien rajauksiin liittyvien käytäntöjen kehittäminen ja rajauspäätösten edistäminen.

Vastuutahot: Varsinais-Suomen ELY-keskus, Metsähallituksen Luontopalvelut, ympäristöministeriö

Toimenpiteen rahoitus: Tarkentuu vuonna 2024

Toteutuksen aikataulu: Työ käynnistyy syksyllä 2024

Meriluonnon vapaaehtoinen suojelu

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan on kirjattu, että hallitus “(--)) käynnistää vapaaehtoisen suojelun ohjelman myös meriluonnolle”. Saaristomeren alue voisi toimia vapaaehtoisen meriluonnonsuojelun kiihdyttämönä ja Saaristomeren luonteva kokeilualue vapaaehtoisen suojelun toteuttamisen toimintatavoille. Hallitusohjelman kirjauksen käytännön toteuttamistavat vaativat jatkovalmistelua.

Toimenpiteen tavoitteet:

Vastuutahot: Ympäristöministeriö

Toimenpiteen rahoitus: Tarkentuu vuonna 2024

Toteutuksen aikataulu: Tarkentuu

Pilottialueilla virtaa toimeenpanoon

Pilottialueiden tarkoitus

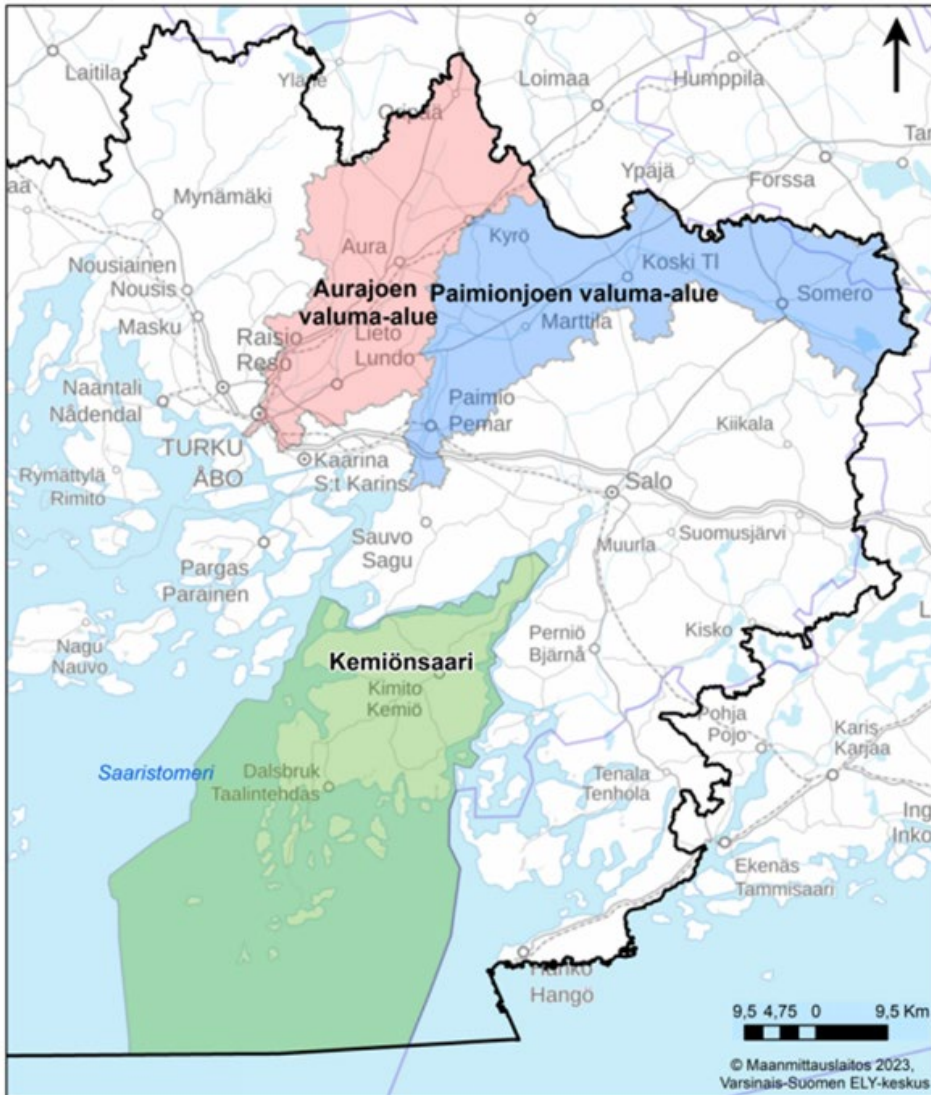
Vesistöaluekohtaisten pilottien tavoitteena on kohdentaa samanaikaisesti suuri määrä mahdollisimman intensiivisiä toimenpiteitä rajatulle maantieteelliselle alueelle, jonka vesiensuojelussa on haasteita.

Sen lisäksi, että pilottialueilla edistetään jo olemassa olevia parhaita käytänteitä, niillä voidaan kokeilla uusia vesiensuojelutoimenpiteitä tavoitteena saada aikaan näkyviä vaikutuksia maaperässä, vesien tilassa tai toimenpiteiden toteutuksen tehokkuudessa. Siellä voidaan myös jalkauttaa uusia toimintatapoja sekä seurata eri toimien yhteiskäytön vaikutuksia vesien tilan parantamiseen. Kokeilut voivat liittyä esimerkiksi uusien menetelmien, toimintamallien ja -tapojen testaamiseen.

Kolme pilottialuetta

Pilottialueiksi on valittu Aurajoen ja Paimionjoen valuma-alueet sekä Kemiönsaari (kuva 1). Keskeisimmät perusteet näiden valinnalle ovat näiltä alueilta Saaristomereen kulkeutuvien ravinteiden suuri määrä ja maatalouden merkittävä osuus kuormituksesta. Alueiden vesistöjen ekologinen tila on kuormituksesta johtuen korkeintaan tyydyttävä.

Aurajoella ja Paimionjoella ominaispiirteensä on kotieläintalouden keskittymät jokien yläosissa, jonka seurauksena peltojen fosforiluvut ovat paikoitellen korkeita sekä eroosioherkät jokivarsipellot. Kemiönsaarella on paljon erikoiskasviviljelyä ja laiduntavaa karjaa. Metsätalouden osuus Kemiönsaaren kuormituksesta on suurempi kuin muilla pilottialueilla.

Kuva 1. Saaristomeren valuma-alueen pilottialueet Aurajoen ja Paimionjoen valuma-alueet sekä Kemiönsaari merialueineen.

Aurajoen ja Paimionjoen valuma-alueilla on pitkäaikaista vedenlaadun seurantaä sekä pääuomissa että sivu-uomissa, mikä auttaa pilottitoiminnan vaikutusten seurantaä.

Kaikilla alueilla on aktiivista toimintaä vesiensuojelun edistämisessä. Aurajokisäätiö ja Paimionjokiyhdistys ovat toimineet jo pitkään ja hanketoiminta on jokialueilla tuttua. Kemiönsaarella kunnalla on vahva rooli hanketoiminnassa.

Toimenpiteet pilottialueilla

Toteutettavien toimenpiteiden pääpaino on maatalouden toimissa. Toimia ovat esimerkiksi maanparannusaineiden levittäminen, peltojen kasvipeitteisyyden lisääminen, maan kasvukunnon parantaminen, suojavyöhykkeiden kohdentaminen, monitavoitteisten vesienhallinnan ja – vesiensuojelun toimenpiteiden toteutus ja ravinnepitoisten biomassojen siirto. Näitä toimenpiteitä on kuvattu myös edellä.

Pilottialueiden joillekin osavaluma-alueille tehdään tarkempia valuma-aluesuunnitelmia, joissa määritetään kunkin alueen ominaisuudet, maankäyttö, ongelmat ja tarpeet eri toimijoiden näkökulmasta, toimenpidesuositukset ja niiden priorisointi. Valuma-alueella tehtävien toimien lisäksi tarkastellaan jokiuomiin ja mereen kohdistuvien toimenpiteiden tarpeita ja mahdollisuuksia.

Pilottialueille kootaan toimenpiteiden kohdentamissuunnitelma. Työssä hyödynnetään pääasiassa Vesiensuojelun karttapalveluun <https://ymparistonyt.fi/teemat/vaikutavesiin/vesiensuojelun-karttapalvelu/> koottuja aineistoja, joita täydennetään tarpeen mukaan.

Pilottialueiden perusteella toimiviksi todettuja toimenpiteitä voidaan mahdollisuuksien mukaan myöhemmin laajentaa koko Saaristomeren alueelle sekä muualle Suomeen.

Pitkäjänteisyyttä pilottialueille vesivisiotyöllä

Saaristomeriohjelman pilottialueilla käynnistyvällä vesivisiotyöllä tehostetaan konkreettisten vesiensuojelun ja muiden vesistötoimien toteutusta. Visiotyössä luodaan tietyille kohdealueille Saaristomeriohjelman mukainen tavoitetila ja toimintasuunnitelma tavoitetilan saavuttamiseksi. Alueen toimijoita aktivoidaan pitkäjänteiseen yhteistyöhön.

Vesivisioiden tulee vastata alueilta esitettyihin tarpeisiin ja yhteensovittaa ristiriitaisiakin tavoitteita. Toimijoiden vahva yhteinen tahtotila on keskeinen voimavara tuloksellisen visiotyön toteutumiseksi. Siksi on tärkeää rakentaa tavoitteet aktiivisessa yhteistyössä kunkin alueen toimijoiden, kuten kuntien, yhdistysten, yritysten, maanomistajien ja järjestöjen kanssa.

Työn organisoiminen

Käytännön työn järjestämiseksi pilottialueilta kootaan alueelliset toimeenpanoryhmät, joiden tarkoituksena on tuoda paikallista näkemystä työn valmisteluun ja osaltaan vauhdittaa toimeenpanoa. Yhteisesti määritetyt tavoitteet ja avoin, luottamuksellinen vuorovaikutus luovat vahvan pohjan työn konkreettiseen edistämiseen.

Pilottialueiden yhteistyöverkoston luomisesta ottavat vastuun Aurajokisäätiö, Paimionjoki-yhdistys ja Kemiönsaaren kunta. Vastuutahojen tehtävänä on luoda yhteistyöverkostoja pilottialueen maanomistajien, yritysten ja toimenpiteitä edistävien hankkeiden toimijoiden välillä. Vastuutahojen työ pitää sisällään osallistumista toimenpiteiden suunnitteluun ja alueelliseen kohdentamiseen, markkinointiin ja tilaisuuksien järjestämiseen sekä Saaristomeri-ohjelmaa tukevaan hanketoimintaan. Pilottialueen muiden toimijoiden koordinointi ja neuvonta tehdään yhteistyössä ohjelmapäällikön kanssa.

Pilottialueen teemat ja vastuut kilpailutetaan tai hankkeistetaan toimenpide- tai pilottialuekohtaisesti. Yksittäinen toimenpide- tai menetelmäkokeilu voidaan kilpailuttaa tai hankkeistaa samalla kerralla usealle pilottialueelle. ELY-keskus määrittää alueellisen vastuutahon kanssa toimenpiteiden kohdentumisen ja pilottialueen sisällä olevat painopistealueet. Hankkeeseen tai hankintaan sisällytetään suunnittelun lisäksi myös toimeenpanovastuuta, seuranta ja raportointia.

Viestintä

Saaristomeri on nostettu näkyväksi osaksi hallitusohjelmaa, minkä lisäksi teema saa toistuvasti näkyvyyttä myös mediassa. Tämä edellyttää aktiivista viestintää osana Saaristomerityötä. Viestinnän tavoitteena on tehdä Saaristomeri-ohjelman toimenpiteet näkyviksi ja tunnistettaviksi. Viestintää toteutetaan erillisen viestintäsuunnitelman mukaisesti. Viestintäsuunnitelma laaditaan yhteistyössä Varsinais-Suomen ELY-keskuksen ja Valonian kanssa. Viestintäsuunnitelmaan kirjataan tarkemmin viestinnän tavoitteet, keinot ja viestintätoimista vastaavat tahot, ml. ohjelmaan osallistuvat hanketoimijat ja yritykset. Pilottialueet toteuttavat omaa, Saaristomeri-ohjelmaa koskevaa viestintäänsä huomioiden ohjelman viestintäsuunnitelman.

Vaikuttavuuden seuranta

Saaristomeri-ohjelmalle laaditaan vuoden 2024 aikana ohjelma vaikuttavuuden arvioimisen mahdollistava seurantaohjelma. Ympäristön tilan ja paineiden seurantaan liittyvän tiedon osalta se perustetaan olemassa olevaan seuranta- ja havaintotoimintaan.

Seurantaohjelma tuottaa tietoa, jonka perusteella ohjelman vaikuttavuutta on mahdollista arvioida. Se käsittää toimenpiteiden toteutuksen seurannan, yksittäisten toimenpiteiden vaikutuksen seurannan, pilottialueiden seurannan sekä koko Saaristomeri-ohjelman seurannan. Koostetun tiedon perusteella seurataan Saaristomeri-ohjelman tavoitteiden ja hallitusohjelman kirjattujen tavoitteiden toteutumista. Näistä keskiössä ovat ravinnekierrosiirtymän onnistuminen ja Saaristomereen päätyvän typpi- ja fosforikuormituksen seuranta.

Saaristomeri-ohjelman tavoitteena on meriympäristön hyvän tilan saavuttaminen ja ylläpitäminen meren- ja vesienhoitosuunnitelmien mukaisesti. Vesien- ja merenhoitosuunnitelmat ja niiden toimenpideohjelmat vuosiksi 2022–2027 antavat Saaristomeren työsuunnitelmalle laajemmin viitekehysten. Ne sisältävät Saaristomeren merialueen ja rannikkovesien tilatiedot ja paineiden vähentämistä koskevat tavoitteet sekä yleisen tason toimenpiteet tilan parantamiseksi tai ylläpitämiseksi.

**TYÖSUUNNITELMA
SAARISTOMERI-OHJELMA:
TYÖSUUNNITELMA 2024–2027**

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus,
ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö

